

Манифест

првог конгреса удружених учитеља и учитељица краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, донешен на дан 18. јула 1920. год. у Београду.

I.

1. У Историји Јужних Словена отпочела је нова епоха.

Срби, Хрвати и Словенци, три огранка заједничког стабла, завршили су још у 7. веку своја насељивања у простране пределе од Алпских гора и Јадранског мора до Балкана и Македонских равнина.

Реке њихове, благо њихове, теку у три мора, класећи росом, и напатајући њихове планине и равни, њихове дубраве, њиве и ливаде, као што их већ 1300 година класи и напата зној вредних ратара и крв јунака у борби за слободу.

2. Народ једнога порекла и једне душе, стављен у току Историје у богате и лепе пределе; изложен вечито притиску сила с Истока и Запада, Севера и Југа; угрожаван кроз све векове до наших дана империјама, државама и силама које су га сматрале за свој плен и сметују својим плановима; изложен утицају разних култура, и борби за културно, верско, политичко, економско или какво друго потчињавање, издржао је дуготрајни и страшни испит у борби за опстанак, и после толиких векова и неизмерних жртава и патњи, створио своје народно уједињење.

3. Да би утинуле све клице које су вековима радиле на духовном, политичком, економском и верском разједињавању и поборљавању морају пасти све предрасуде и све преграде, вештачки стваране и створене: да нас одреде, да нас раставе, да створе неповерење и да нас разједине.

4. У унутарњем државном животу мора бити изведено потпуно јединство централне, управне и законодавне власти.

5. Следијући примеру великих радника на стварању јединства, све племените народне силе морају се упутити једноме циљу: стварању једне душе народне, и једног, јединственог, здравог, политичког, просветног, економског и социјалног организма, како би струјање новог живота унео снаге у све кутове Отаџбине и створило један снажан фронт; за слободу, правду и напредак унутра, и за обезбеђење скупочених тековина народних и одбрану националног јединства од завојевачких тежња споља.

6. Оваквим радом драгоцени делови нашега народа који су још под туђинском неће пропасти, јер је ту жива и моћна мајка Отаџбина, докле паметни споразум међу народима не створи нови поредак, у коме ће уједињени народи живети и радити једни поред других и једни с другима за високе идеале слободног човечанства.

II.

1. Удружено учитељство Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, свесно своје велике улоге у животу нашег уједиње-

ног народа; свесно својих дужности и својих права; свесно својих класних интереса ствара од свих досадашњих покрајинских организација једну организацију са централом у Београду, и позива све неорганизоване другове и другарице да му приступе.

2. Удружени на централистичкој основи, са широким пољем рада у областим учитељским друштвима; задахнути жељом за свестрани напредак свога народа и државе; задахнути љубављу према народној просвети и интересима свога staleжа, стварамо један солидаран фронт способан за борбу, живот и рад.

3. Нашој централи остављамо одређене руке, да конзултујући по потреби областна учитељска друштва, предузима све потребне мере за напредак новог удружења, народне просвете и учитељства, и решава споразумно сва питања непредвиђена правилима, која потекну из стања свих организација у једну.

4. Завршујући солидарисање у свима питањима учитељства српског, хрватског и словеначког, Конгрес изјављује, да је централна управа организације у Београду представник свега учитељства у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, које је, једно тело и једна душа, и тако хоће да остане.

III.

Први Конгрес удружених учитеља и учитељица Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца захтева:

1. Увођење једног просветног законодавства за целу државу;

2. Стварање могућности, да наставно особље, стално или привремено може служити и ван ранијих покрајинских граница како би се извршила духовна обнова и пуно јединство народне душе;

3. Државно стање о подизању и издржавању народних школа;

4. Изједначење учитеља и учитељица у целој Краљевини у правима с указним чиновницима, и увођење приликом доношења уредбе о платама и додатцима у овај ред чиновнички, коме припадају по спреми и по важности посла који обављају;

5. Право да учитељ бира и да буде бирач за посланика, без губитка службе и плате, јер се то право признаје и другима, који се не интересују народним животом онолико колико се учитељ интересује, или га и не познају;

6. Конгрес захтева, да у свакој комисији, која ради законодавне пројекте за основну народну школу и учитељство, или решава питања која се тичу народне школе и учитељства, буду представници организованих учитеља и учитељица.

луже, in so že njeni stiki s srbsko narodno dušo zrahljani, vendar sem trdnega prepričanja, da je srbsko učiteljstvo ohranilo s svojim narodom iste močne duševne vezi, kot jih je imelo takrat, koje skupno z obupanim narodom plakalo kot vojni zarobljenec po srednjeevropskih ječah in na gorskih, nepreghodnih stezah divje Albanije.

Vsako omalovaževanje narodnih potreba privede stan do koruptnih stremljenj in dejanj; zveze se pretrgajo, nastane porodica, ki nima z narodom in njegovu duševnostjo ničesar skupnega. Prepričani smo, da skrbni učitelji stoje in pada s srbskim seljakom! Tako delovanje je pravilno in praktično, koristno narodu in učiteljstvu. Kjer narod, tam učitelj! Narod poznati se pravi z njim turovati v nesrečah in nadlogah ali se z njim v srečnih dneh veseliti. Prepričan sem, da srbski del učiteljstva UJU to prav dobro razume, zato veljam moj pozdrav ljubljencem, prijateljem in svetovalcem srbskega naroda. našemu srbskemu učiteljstvu, s katerim se sestanemo na kongresu.

Že poprej sem se vprašal, komu dati prednost na ujedinenju jugoslovanskega učiteljstva? Brez boja ni zmage! To velja zlasti v primeru naše politično ujedinenje domovine. Brez zmage srbskega orožja bi tudi učiteljskega Udruženja ne bilo in mi ne bi stali pred II. kongresom UJU. Pozdravljeni srbski tovariši, ki ste zamenjali puško s peresom, da nadaljujete z uma svetlim mečem delo, katero vam je pustil meč! Vi ste stanovski faktor, ki da pomnožen z voljom nas vseh

drugih mogočen in upoštevanja vreden produkt.

Brez vas bi slovenski učitelji nadalje robovali tužcu.

Kongres enake vrste, pred tako široko javnostjo, se vrši v Ljubljani prvi-krat. Iskreno pozdravljeni srbski tovariši in tovarišice, osvoboditelji naši!

Brez Vas ni Jugoslavije, brez Vas ni naše svobode, brez Vas ni kongresa, brez Vas ni UJU.

Vi to priznanje v polni meri zaslužite, kot junaki na bojnem polju, ki ste se ramo ob rami s srbskim seljakom borili za našo svobodo. Moj pozdrav veljam Vam!

Vcepite nam zavest in pravilno pojmovanje narodnega in državnega čuta, saj ste bili svobodni in državotvorni, ko smo prečanski učitelji le hrepeneli in obračali oči tja v sedanjo skupno prestolico, naš Beograd, imajoči pred seboj ideale in smotre, katerih vsestranski produkt je naš vsakokratni kongres. Ne zabite, da so bili tudi za nas hudi časi, ko so za našim hrbtom stali nemško-avstrijski rablji, ki so bili pripravljeni na vsak migljaj po božji milosti navdanih čuvarjev nemorale in krivice uničiti naše kočje in naša goreča srca.

Strnimo si z našimi bratskimi hrvatskimi tovariši, ki stoje danes vedno v jačih troh v naših vrstah, desnice ob drugem našem kongresu, prisegaioč, da proslavimo tretji kongres, kot triumf zmage narodnega in državnega edinstva — na njihovih tleh!

Pozdravljeni, bratje, na kongresu!
Sursum corda!

DR. J. TURIC, Zagreb:

Nacrti resolucija za kongres UJU u Ljubljani.

Pedagoško - prosvjetna sekcija Zagrebačkog »Jedinstva« pretresla je neke rezolucije za Ljubljanski kongres, kao i njihovu podlogu.

A. Principi, koji imaju da vladaju našim vaspitanjem narodne mladeži u današnjim prilikama.

I. Ciljevi vaspitanja.

1. Opreke i nesuglasja ekonomske, političke i moralne naravi u pojedincu i u narodu smetaju razvitku kulture i civilizacije dapače mogu da unište državu i narod. Te opreke i nesuglasja ne mogu da uklone ni filozofske ideje, ni političke stranke, ni vjersko - moralne, ili socijalno - ekonomske organizacije; mogu ih da uklone i narod od zla da oslobode samo ličnosti s razvijenim nacionalno obilježenim čovječtvom od kojih je narod s'ožen.

2. Čovječtvo pojedine ličnosti je trajna duhovna tvorevina, nošena vlastitom instintivnošću i duševnošću složena od samostalnog razuma, slobodne volje i plemenitosti srca.

Budući su ovi elementi razvijeni pod uticijam iste nacionalne kulture, bit će kvalitativno jednaki izvor jake nacionalne veze među pojedincima ličnostima; istinitost pak i duševnost je izvor jakoj vezi među narodima.

3. Ličnosti se moraju osloboditi vlasti ličnih autoriteta, autoriteta nauke, ideja, teorija, političkih stranaka, konfesijskih organizacija tako, da sve te vrednosti vaspitaju čovječtvo pojedine, od njih slobodne ličnosti i da budu sredstva, kojima se pojedinac služi u svojem slobodnom, samostalnom i plemenitom životu.

II. Sredstva vaspitanja.

Učitelj - odgojitelj mora da je razvijena nacionalna ličnost, koja elemente svoje ličnosti presaduje u svoje učenike, služeći se pedagoškim elementima, koji su skriveni u formama narodne civilizacije, u proizvodima narodne umjetnosti i narodne književnosti, pa u proizvodima znanosti i kulture, koja su ovladali duhom kulturnih nacija.

III. Prilike i metode vaspitanja.

1. Učiteljeva pedagoška intuicija: socijalna, za opažanje pedagoških problema u vlastitom narodu; individualna za opažanje pedagoških pojava u mladeži; subjektivna za opažanje postanka elementa vlastitog duha; objektivna, za opažanje pedagoških vrednota na proizvodima kulture i civilizacije.

2. Misionarska sposobnost i snaga učiteljeva kojom navodi učenika na rad, kojim ovaj sam u sebi obnavlja i izgrađuje elemente vlastitog duha.

3. Vjera naroda, da je u čovječtvu jedina trajna i sigurna snaga, sposobnost i sredstvo sretnog života nacije;

vjera u mogućnost, da se svaka normalna ličnost može da razvije do kvalitativno ojednako čovječtva;

vjera u vječnu istinitost i zakonitost.

B. Nacrt rezolucije »O jedinstvu osnovne nastave u našoj državi.

I. a) Demokratsko društveno i državno uređenje temelj je kulturnom i ekonomskom napretku naroda, kao i sigurnosti države pred nutarnjim i vanjskim neprijateljima.

b) Intelektualna samostalnost i moralna sloboda pojedine ličnosti nikla iz prosvijetljena duha, pa između tih slobodnih samostalnih i samosvijesnih ličnosti jaka nacionalna veza i svijest o sigurnosti slobodnog bitisanja i sigurne zaštite samo u nacionalnoj državi, podloge su demokratske države, bez kojih ona ne može da bude osnovana, ni da postoji.

c) Škola mora danas da u prvom redu pomaže osloboditi pripadnike konfesija, plemena i narodne redove od tuđih mora da pomaže ujediniti narod u jednu kulturnu i civilizovanu cjelinu; a onda more da pomaže ujediniti narod u jednu racionalnu privrednu cjelinu niklu iz svejesti o zajedničkim materijalnim interesima svih krajeva i zanimanja.

d) Narodu, zakonodavcu i vladateljima, kao i učiteljskom staležu mora da je neprestano i živo u pameti, da danas državna i nacionalna pitanja mogu riješiti jedino narodi, složeni od vaspitanih ličnosti i da je učenikov, pedagoški udešeni školski rad (ne učenje) od osme do osamnaeste godine prvi, glavni i nenaknadivi uvjet za razvitak vaspitane ličnosti. Iz te činjenice mora da izvire njezina organizacija i njezin rad. I kao što materijalna i obrambena snaga drže i štite, tako škola mora da oživi i da živo nacionalno biće razvija i jača, jer inače mora da usane i da se raspane.

II. Iz naše umjetnosti i književnosti mora škola da odabere gradivo s pedagoškim elementima, koje dakle navede našu mladost na kvalitativno jednoliko proživljavanje nacionalnog života i tim razvija u njoj jedinstveni nacionalni duh; iz naše povijesti moraju se istaći oni momenti, koji svojom pedagoškom snagom navedu mladež na samostalni duhovni rad, kojim m'adež u sebi stvara jedinstvenu nacionalnu i državljansku svijest, jedinstvenu civilizaciju i jake državljanske vrline. Iz zemljopisa odobrena građa ima da navede učenika na rad, kojim očiti i shvaća ovisnost svog zavičaja od državne cjeline, ovisnost krajeva među sobom, odnos prema drugim krajevima i državama, pa da tako trajno osjeća svoju ovisnost od jake države.

Iz toga za svu državu prebranoga gradiva uzimlju škole pojedinih krajeva ono, što je njima pedagoški najpodesnije.

Nastavak u kongresnom broju od utorka.

JOSIP AMBROŽIČ:

Sursum corda!

Ko pišem skromne vrste za kongresno številkno U. T., se že pripravlja delegacija učiteljstva iz vseh pokrajin države na II. kongres jugoslov. učiteljstva v Ljubljani.

Brez dvoma je bil kongres pred trem leti v Beogradu, sedanji v Ljubljani in vsi, ki jima bodo še sledili v glavnem produkt dveh vzrokov.

Kultura in učna metoda sta bili sicer za prečansko učiteljstvo v obeh državnih polovinah prej enaki! Toda kulturna srca, pri različnih, v prisiljeni organizem stisnjenih in vkovanih narodih različna. Govorili smo zato o pokrajinskih narodnih učiteljskih zvezah in deželnih učiteljskih društvih, a vsako neslovansko učiteljsko društvo pod prejšnjo vladavino smo gledali skozi naša jugoslovanska očala, ki nam jih je vselej nastavljal jugoslovansko srce.

Danes je z organizacijami vse drugače. Imamo eno enotno državo, zato eno UJU; eno edinstveno državo, v kateri sovladajo vsi deli enakopravno; zato imamo vsi iste stanovske cilje in enake državne interese.

Odložimo očala, da se nam ob pogledu na naše travnike in livade, ravnine in gore ne pokvarijo oči, ki jedva komaj vidijo prostost in lepoto urednicenih sanj! Komu naj napišem te vrstice kot zaslugo nastanka in rojstva UJU?

Ali onim, ki so nas politično ujediniili in osvobodili tužega jarma, tuje, našemu duhu in srcu neprikladne nemško-madžarske kulture, ali vsem onim, ki so ob za-

ključku svetovne vojne izvedli vse tehnične priprave UJU?

Gotovo je bila bivša naša »Zaveza«, predhodnica sedanjega pokrajinskega poverjenjstva, s svojim članstvom iniciativna in organizatorično dozorela, da je premostila vse ovire, ki jih je v veliki meri nepopolnosti in neenakosti, nepoznavajoč skupnih ciljev nudil prvi kongres v Beogradu. Babilonski stolp z vsemi mogočimi načini vzklikov in krikov, kolikor jih premorejo človeške glasilke v grlu, mi še danes brni po ušesih. Lahko rečem, da ako ne bi bilo Zavezarjev, vrlih Dalmatincev pomnoženih z našimi prejšnjimi znanci in prijatelji tovariši Srbi in Hrvati, bi bil I. kongres učiteljstva v Beogradu najbrže zadnji.

S ponosom lahko rečem: slovensko učiteljstvo je kot najmanjši sestavni del sedanje celote predstavljalo faktor, s katerim so se vrste članstva UJU krepile in pomnoževale ter zbirale okoli njega kakor pomladanski roj čebel okoli izletele matice. S tem je slovensko učiteljstvo doprineslo dokaz, da stoja na visoki stopnji organizatoričnih zmožnosti, da pa ji je bila do tedaj ovira samo še ona okostenele, shujšana, pohujšana in zlobnosti polna, v nepoboljšljivosti dosledno črnžolto oblečena mačeha, ki takratni »Zavezi« ni dopuščala onega razmaha in vpliva, katerega bi bilo slovensko organizirano učiteljstvo v deželi habsburške satrapije hotelo.

Dasiravno se srbska inteligenca po svetovni vojni od naroda preveč odda-